

การปรับตัวของกลุ่มสตรีบ้านเกาะมุกด์ในการแปรรูปสัตว์น้ำ เพื่อลดปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือน

Adaptation of Ban Koh Muk Women Group in Aquatic Animal Processing for Reducing Households' Economy Problem

ณัฐทิศา โรจนประศาสน์^{1*} ประเสริฐ ทองหนูน้อย¹ อภิรักษ์ สงรักษ์¹ บุญกรีน พรเดชนันต์²
ดาวรรณ สันหลี่³ สมศักดิ์ แซ่ตัน⁴ และ ธิรชนา ชุมแสงศรี⁴

Natthita Rojchanaprasart^{1*}, Prasert Tongnunui¹, Apirak Songrak¹, Boonkrin Porndetanan²,
Dawan Sanlee³, Somsak Saeton⁴ and Tirathana Chumsaengsri⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวของกลุ่มสตรีบ้านเกาะมุกด์ในการแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อลดปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือน กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้หญิงในครอบครัวชาวประมงพื้นบ้านที่เข้าร่วมประชุมในเวทีชุมชนจัดทำแผน 3 เเวที และเป็นสมาชิกกลุ่มสตรีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ กรอบแนวคำถาม แบบจดบันทึกรายรับและรายจ่าย และแบบบันทึกบทเรียนจากการประเมินแบบเสริมพลัง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น การสัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำและสมาชิกกลุ่มสตรีถึงการปฏิบัติงานทั้งระหว่างและภายหลังดำเนินกิจกรรมและเก็บข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ เช่น สมุดบัญชีบันทึกรายรับและรายจ่าย และถอดบทเรียนของกลุ่มภายหลังดำเนินกิจกรรม การวิเคราะห์ข้อมูลได้วิเคราะห์เชิงเนื้อหาสำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และคำนวณผลกำไรจากการดำเนินงานและส่วนแบ่งกำไร ผลการศึกษา พบว่า ในการลดปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวกลุ่มสตรี

¹ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย 179 หมู่ 3 ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 92150

¹ Faculty of Science and Fisheries Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, 179 Moo 3, Sikao, Trang 92150, Thailand.

² สำนักงานประมงอำเภอกันตัง ถนนตรังภูมิ ตำบลกันตัง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง 92110

² Kantang Fisheries office, Trangkaphum road, Kantang, Trang 92110, Thailand.

³ มูลนิธิอันดามัน เลขที่ 35/1 หมู่ 4 ตำบลควนปริง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง 92000

³ Save Andaman Network, 35/1 Moo 4, Kuanpring, Muang, Trang 92000, Thailand.

⁴ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอกันตัง สาขาที่ 289 เลขที่ 286 ถนนตรังภูมิ ตำบลกันตัง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง 92110

⁴ Provincial Electricity Authority, Kantang district, Branch no. 289, 286 Trangkaphum road, Kantang, Trang 92110, Thailand.

* ผู้นิพนธ์ประสานงาน ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (Corresponding author, e-mail): natthita@hotmail.com

ได้มีปรับตัวโดยสร้างอาชีพเสริมที่มาจากความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตน คือ การแปรรูปสัตว์น้ำและผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น โดยกลุ่มสตรีได้ปรับตัวใน 7 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภาพลักษณ์ของกลุ่ม ความรับผิดชอบร่วมกันของกลุ่ม 2) ด้านบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างของกลุ่ม 3) ด้านการพึ่งพาอาศัยกันภายในกลุ่ม 4) ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ด้านการเป็นคนใฝ่รู้หาความรู้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ 6) ด้านวินัยทางการเงิน 7) ด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดความสำนึกที่ถูกต้องทั้งความเป็นธรรมและความโปร่งใส

คำสำคัญ: การปรับตัว, กลุ่มสตรี, แปรรูปสัตว์น้ำ

ABSTRACT

The objective of this article was to study adaptation of Ban Koh Muk women group in aquatic animal processing to reduce households' economy problem. The target group consisted of women in small-scale fishery households who participated in three community forums for making plans and were members of the women group. Research instruments were question guide, income and expense records, and record of lesson learned from empowerment evaluation. Data were collected through meeting for brainstorming, in-depth interview of leaders and members of the women group about performance both during and after activities, as well as other documents such as accounting records of incomes and expenses, and lessons retrieved by the women group after the activities. Data were analyzed by content analysis for in-depth interview data and calculation of operational profit and profit share. It was found from the study that to reduce households' economy problem, the women group adapted themselves by creating additional occupation from their need, interest, and aptitude like aquatic animal processing and producing of other products that used local material. Adaptation of the women group was found in seven aspects: 1) group's self-identity such as relationship between persons, group image, and shared responsibility; 2) roles according to structure of the group; 3) dependence within the group; 4) use of local wisdom; 5) acquisition of knowledge to create new products; 6) financial discipline; and 7) cultivating moral and ethic to raise right conscious to both fairness and transparency.

Key word: adaptation, women group, aquatic animal processing

กล่าวเฉพาะเรื่องการปรับตัว (Adaptation) Bernard (1960 อ้างถึงใน สิริโรจน์, 2557) ให้ความหมายไว้ หมายถึง การที่บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับตนเองและโลกภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพึงพอใจอย่างสูงสุด มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพสังคม มีความสามารถที่จะเผชิญและยอมรับความจริงของชีวิต อีกทั้ง Andrews and Roy (1991 อ้างถึงใน Roy, 2015) กล่าวว่า การปรับตัวจะนำไปสู่สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด และการตายอย่างมีศักดิ์ศรี ดังนั้น จึงสนใจศึกษาเรื่องการปรับตัวของกลุ่มสตรีบ้านเกาะมุกด์ในการแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อลดปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการปรับตัวของกลุ่มสตรีบ้านเกาะมุกด์ในการแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อลดปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือน

แนวคิดการปรับตัว

Bernard (1960 อ้างถึงใน สิริโรจน์, 2557) กล่าวว่า การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การที่บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับตนเองและโลกภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพึงพอใจอย่างสูงสุด มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพสังคม มีความสามารถที่จะเผชิญและยอมรับความจริงของชีวิต และ Andrews and Roy (1991 อ้างถึงใน Roy, 2015) กล่าวถึง การปรับตัว หมายถึง กระบวนการและผลลัพธ์ของการคิดและรู้สึกรู้สีกของบุคคลหรือกลุ่มคน โดยใช้สติรับรู้และทางเลือกในการสร้างของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ ซึ่งการปรับตัวจะนำไปสู่สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด และการตายอย่างมีศักดิ์ศรี

บุคคลจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาความสมดุลของร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยบุคคลที่สามารถปรับตัวได้จะมีความมั่นคงในชีวิต จะเห็นได้จากการมีสุขภาพดี ยอมรับความเป็นจริง มีความพึงพอใจในชีวิต เป็นต้น (ดวงแข, 2541 อ้างถึงใน นันทิชา, 2554) โดยสาเหตุที่บุคคลต้องมีการปรับตัวมีดังนี้ 1) เพื่อความอยู่รอดของชีวิต 2) เพื่อความสุข (วราภรณ์, 2545 อ้างถึงใน นันทิชา, 2554) ขณะที่ กัญญา (2535 อ้างถึงใน นิรมล, 2553) กล่าวถึงสาเหตุของการปรับตัวว่า มาจาก 1) แรงขับและความต้องการ 2) แรงกระตุ้นจากสังคม 3) เจตคติและความสนใจ อีกทั้ง สุขุมมาล และคณะ (2553) กล่าวว่า การปรับตัวมีสาเหตุจาก 1) ความคับข้องใจเมื่อความต้องการถูกขัดขวาง 2) ความขัดแย้งทางจิตใจที่ต้องตัดสินใจเลือกเป้าหมายเพียงอย่างเดียวขณะที่มีความต้องการหลายอย่าง 3) ความกดดันที่เรียกร้องให้บุคคลต้องกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด

จากเงื่อนไขของกระบวนการชีวิตจึงมีการปรับตัวใน 3 ระดับคือ 1) การบูรณาการ (Integration) 2) การทดแทน (Compensatory) 3) การประนีประนอม (Compromise) ทั้งนี้กระบวนการชีวิตแบบบูรณาการอาจจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นกระบวนการทดแทนโดยสร้างการปรับตัวใหม่ ถ้ากระบวนการทดแทนไม่เพียงพอจะมีผลให้เกิดกระบวนการประนีประนอม (Roy, 2009 อ้างถึงใน Roy, 2015)

Roy นำเสนอว่าบุคคลมีระบบการปรับตัวแบบองค์รวมในการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องกับภายในและภายนอกสิ่งแวดล้อม ดังนั้น มนุษย์จะต้องรักษาความสมดุลในการเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า (Phillips, 2010 อ้างถึงใน Roy, 2015)

ลักษณะของการปรับตัวจะเกี่ยวข้องกับสิ่งดังต่อไปนี้ 1) การเรียนรู้ และเข้าใจตนเอง

สังคมและสิ่งแวดล้อม) การใช้ความเข้าใจตนเอง เพื่อกำหนดเป้าหมายที่เป็นจริงให้กับตนเอง 3) การใช้ความสามารถของตนเองเพื่อควบคุม สิ่งแวดล้อมในการบรรลุเป้าหมายของตน 4) ความไว ต่อการรับรู้ความต้องการและความไม่สบายใจ ของผู้อื่นเพื่อให้สามารถช่วยเหลือและใช้ชีวิต ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี (Worchel and Goethalo, 1985 อ้างใน นันทิษา, 2554)

การปรับตัวที่เกี่ยวข้องกับบริบทของ ชุมชน แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) การปรับตัวด้าน การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ 2) การปรับ ตัวด้านการดูแลสุขภาพกาย 3) การปรับตัวด้าน การดูแลสุขภาพจิต (ชวัลกร, 2549) โดยพฤติกรรม การปรับตัวที่สังเกตได้มี 4 แบบ ดังนี้ (Roy, 2009 อ้างถึงใน Roy, 2015)

1) การปรับตัวด้านสรีรวิทยา-กายภาพ (Physiologic-physical mode) คือ การปรากฏ ของกิจกรรมสรีรวิทยาของเซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะ และระบบของร่างกายทั้งหมด โดยความต้องการ พื้นฐาน 5 ประการ คือ ออกซิเจน อาหาร การกำจัด ของเสีย กิจกรรมและการพักผ่อน และการปกป้อง นอกจากนี้ยังมีกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการ ปรับตัวทางสรีรวิทยา 4 กระบวนการ คือ ความรู้สึก ความสมดุลของกรดเบส หน้าที่ของระบบประสาท และการทำงานของต่อมไร้ท่อ

2) การปรับตัวด้านอัตน์ทัศน์-อัตลักษณ์ ของกลุ่ม (Self-concept-group identity mode) ประกอบด้วย 2.1) กายภาพของตน ได้แก่ ความรู้สึก ของร่างกาย ภาพลักษณ์ของร่างกาย และส่วนบุคคล ของตน 2.2) ความสอดคล้องของตน 2.3) ความคิด ของตน 2.4) คุณธรรม จริยธรรม จิตวิญญาณของตน โดยความต้องการพื้นฐานของปัจเจกบุคคล คือ ความสมบูรณ์ทางจิตใจและจิตวิญญาณ

ส่วนอัตลักษณ์ของกลุ่ม ประกอบด้วยความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล ภาพลักษณ์ของกลุ่มตน สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมและความรับผิดชอบ ร่วมกันของกลุ่ม

3) การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ (Role function mode) เน้นที่บทบาทของคนในสังคม และบทบาทภายในกลุ่ม โดยความต้องการขั้นพื้นฐาน ของบทบาทหน้าที่คือ สังคมที่สมบูรณ์ไม่แตกแยก

4) การปรับตัวด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interdependence) เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่พึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งจะเน้นที่การให้และการรับความรัก ความเคารพ คุณค่า โดยความต้องการ ขั้นพื้นฐาน คือ ความสัมพันธ์ที่เป็นหนึ่ง หรือความรู้สึกที่มีความมั่นคงในความสัมพันธ์

อารีย์และ คณะ (2557) กล่าวถึง การปรับตัว ภายใต้อิทธิพลโลกาภิวัตน์ มีดังนี้ 1) วินัยทางการเงิน 2) เป็นคนใฝ่รู้ 3) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 5) การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม 6) การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) โดยแบ่งเวลาในการศึกษาเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนาแผนในการดำเนินงานธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียว และการฟื้นฟูสัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเล ระยะที่ 2 การดำเนินงานตามแผน ระยะที่ 3 การติดตามและประเมินผลด้วยการถอดบทเรียน โดยในระยะที่ 1 การพัฒนาแผนของชุมชนได้จัดเวทีชุมชนเพื่อพัฒนาแผน 3 เวที ในระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายน พ.ศ. 2558 มีจำนวนชาวประมงพื้นบ้านเข้าร่วมเวที จัดทำแผน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ขนาดตัวอย่างของชาวประมงพื้นบ้านและผู้เกี่ยวข้องในเวทีชุมชนจัดทำแผน

รายการ	จำนวนคนที่เข้าร่วมเวทีชุมชน		
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3
ชาวประมงพื้นบ้าน	42	24	31
คณะผู้วิจัย*	5	5	5
นักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง	2	1	1
วิทยากร	2	2	2
เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	3	2	1
นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย	2	-	2
ผู้สังเกตการณ์	-	-	2
รวม	56	34	44

* คณะผู้วิจัย ประกอบด้วย นักวิชาการ ภาครัฐ (ประมงอำเภอ) รัฐวิสาหกิจ (ผู้บริหารการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอกันตัง) และองค์การพัฒนาเอกชน (มูลนิธิอันดามัน)

การปฏิบัติการในเวทีที่ 1 แบ่งกลุ่มปฏิบัติการชาวประมงพื้นบ้านเป็น 4 กลุ่ม โดยผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวก ทำการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need analysis) และวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน (SWOT analysis) ด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม เวทีที่ 2 ให้ความรู้เรื่องการรวมกลุ่มและการจัดทำแผน แบ่งกลุ่มปฏิบัติการชาวประมงพื้นบ้านเป็น 2 กลุ่ม ระดมความคิดเห็นจัดทำแผนดำเนินงานธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียวและฟื้นฟูสัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเล นักวิจัยสังเคราะห์สรุปผลจัดทำเป็นแผนฉบับร่าง และในเวทีมีการประชุมปรึกษาหารือแนวทางในการจัดตั้งกลุ่ม และเวทีที่ 3 แคนนำได้แนะนำคณะกรรมการกลุ่มแลเล ซึ่งเป็นกลุ่มหลัก ต่อไปแบ่งกลุ่มปฏิบัติการชาวประมงพื้นบ้านเป็น 2 กลุ่ม ตรวจสอบแผนฉบับร่าง ทำการปรับปรุงแผนให้เป็นแผนจริงในระยะ 3 ปี และแผนปฏิบัติการ 1 ปี

รวมถึงให้ความรู้ในการเขียนแผนธุรกิจและปฏิบัติการเขียนแผนธุรกิจ สูดทำย่นำเสนอกติกา กลุ่มแลเล และแผนธุรกิจ ทั้งนี้แผนการดำเนินงานของกลุ่มแลเล ประกอบด้วย 3 โครงการ คือ

โครงการที่ 1 การฟื้นฟูทรัพยากรและเฝ้าระวังไม่ให้มีการทำลายทรัพยากรทางทะเล

โครงการที่ 2 เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเพื่อการกินคือยุดีของสมาชิก ประกอบด้วย แพชุมชนรับซื้อและขายสัตว์น้ำ การแปรรูปสัตว์น้ำและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โครงการที่ 3 ปลูกจิตสำนึกและถ่ายทอดแนวคิดในกลุ่มเยาวชนเพื่อสร้างความยั่งยืน

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้หญิงในครอบครัวชาวประมงพื้นบ้านที่เข้าร่วมประชุมในเวทีชุมชนจัดทำแผน 3 เวที และสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มสตรี

บ้านเกาะมุกด์ที่ดำเนินการแปรรูปสัตว์น้ำและทำผลิตภัณฑ์อื่นที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น จำนวน 13 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มสตรีใช้กรอบแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกแก่นำและสมาชิกกลุ่มสตรี แบบจดบันทึการายรับและรายจ่าย และแบบบันทึกบทเรียนจากการประเมินแบบเสริมพลัง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น การสัมภาษณ์เชิงลึกการปฏิบัติงานของกลุ่มสตรีทั้งระหว่างและภายหลังดำเนินกิจกรรม (เช่น สภาพปัญหาที่ทำให้มีการจัดตั้งกลุ่ม โครงสร้างกลุ่ม กติกา ชนิดผลิตภัณฑ์ที่จัดทำ การขาย การแบ่งกำไร ปัญหาอุปสรรค เป็นต้น) เก็บข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ เช่น สมุดบัญชีบันทึการายรับและรายจ่าย และถอดบทเรียนของกลุ่มภายหลังดำเนินกิจกรรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และคำนวณผลกำไรจากการดำเนินงานและการแบ่งกำไร

ผลการวิจัย

1. การก่อตัวของกลุ่ม

1.1 สภาพปัญหาและสาเหตุ

ผลจากการระดมความคิดชาวประมงพื้นบ้านและครอบครัวในเวทีชุมชนจัดทำแผนพบปัญหา

หลายประการได้แก่ การจับสัตว์น้ำได้น้อยลง มีรายได้ไม่แน่นอนและไม่มั่นคง รายได้ไม่เพียงพอ กับรายจ่าย มีหนี้สินทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ เช่น เป็นหนี้ค่าเครื่องมือประมงกับแพเอกชน ในชุมชน เป็นต้น ปัญหาจากการใช้เครื่องมือประมงเชิงพาณิชย์หรือเครื่องมือประมงผิดประเภททำให้สัตว์น้ำมีปริมาณน้อยลงและหายากมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ต้องใช้เงินลงทุนในการทำประมงมากขึ้น เช่น ค่าเครื่องมือประมงและค่าน้ำมัน เป็นต้น นอกจากนี้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ยังขึ้นอยู่กับสภาพลม ฟ้า อากาศ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ไม่แน่นอน ผนวกกับภาวะเศรษฐกิจและค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอ กับค่าใช้จ่าย

เพื่อลดปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวในเวทีชุมชนดังกล่าวชาวประมงพื้นบ้านและครอบครัวได้กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาไว้ทั้งส่วนการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งและการสร้างอาชีพเสริม โดยการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง ได้แก่ กระตุ้นให้ทุกคนร่วมมือกันอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างเป็นระบบ การจำกัดชนิดของเครื่องมือประมงที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น อวนไม้กระทุ้งน้ำ อวนทับตลิ่ง เป็นต้น อีกทั้งควบคุมขนาดตาอวนที่ใช้ในการทำประมงปูม้าและควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย การตรวจการณ์เฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรทางทะเล ส่วนแนวทางการสร้างอาชีพเสริม ได้แก่ แพชุมชนรับซื้อและขายสัตว์น้ำ การแปรรูปสัตว์น้ำ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น

จากปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวที่มา จากหลายสาเหตุชาวประมงพื้นบ้านและครอบครัวได้ปรับตัวโดยกำหนดแนวทางการ

แก้ไขปัญหามีทั้งกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งและการสร้างอาชีพเสริม แสดงว่าชาวประมงพื้นบ้านและครอบครัวมีการแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากภาวะวิกฤติ (Crisis) ด้านทรัพยากร ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดเพื่อความสุข โดยมาจากความต้องการ ความพร้อม และความสนใจของคนในชุมชน

1.2 การจัดตั้งกลุ่ม

จากกระบวนการเวทีชุมชนจัดทำแผน 3 เเวทีชุมชนได้จัดตั้ง “กลุ่มแลเล” ขึ้นเป็นกลุ่มหลักเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านแพชุมชนรับซื้อและขายสัตว์น้ำและภายใต้กลุ่มแลเลประกอบด้วยกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มลาดตระเวนชายฝั่ง กลุ่มธนาคารสัตว์น้ำ กลุ่มเยาวชน กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มสตรีรวมถึงกลุ่มออมทรัพย์

แต่เดิมผู้หญิงในครอบครัวชาวประมงพื้นบ้านต่างช่วยงานของครอบครัวตนเองไม่ได้มีการจัดตั้งกลุ่มแต่อย่างใดซึ่งภายหลังจากที่ได้เข้าร่วมในเวทีชุมชนจัดทำแผน 3 เเวที ทำให้ผู้หญิงในครอบครัวชาวประมงพื้นบ้านจำนวน 13 คน มีการปรับตัวโดยการจัดตั้ง “กลุ่มสตรี” เพื่อสร้างอาชีพเสริมแปรรูปสัตว์น้ำตามที่ตนเองมีความถนัด และทำผลิตภัณฑ์อื่นจากวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าของสัตว์น้ำและลดปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว โดกระบวนการทำงานของกลุ่มจะมีลักษณะเป็นการใช้ประโยชน์ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง

2. บริหารจัดการกลุ่มสตรี

2.1 โครงสร้างกลุ่ม

กลุ่มสตรีบ้านเกาะมุกด์มีการแบ่งบทบาท

หน้าที่ตามโครงสร้างการบริหารจัดการที่อยู่ในรูปคณะกรรมการ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่ม การเงิน ற்றுญิก เลขานุการ บัญชี และสมาชิก 8 คน รวมสมาชิกกลุ่มสตรี 13 คน

2.2 กติกาของกลุ่ม

กติกากลุ่มสตรี มีดังนี้ 1) สมาชิกลงหุ้นคนละ 50 บาท 2) รายได้และการแบ่งกำไรทุกวันที 11 ของเดือน 3) สมาชิกที่จะร่วมทำผลิตภัณฑ์ให้มาถึงสถานที่ทำการก่อนเวลา 9.00 น.

2.3 ความโปร่งใส

เพื่อความโปร่งใสในการดำเนินงานของกลุ่มสตรี กลุ่มได้ทำการบันทึกบัญชี รวมถึงคำนวณส่วนแบ่งผลกำไรของสมาชิกเป็นรายวัน ทุกครั้งที่มีการผลิต โดยจดบันทึกและรวบรวมเงินผลกำไรแต่ละครั้งไว้ที่หัวหน้ากลุ่ม ซึ่งทำการจ่ายผลกำไรกับสมาชิกเดือนละ 1 ครั้ง ในวันที่ 11 ของเดือน

2.4 การสื่อสารภายในกลุ่ม

การสื่อสารของสมาชิกภายในกลุ่มผ่านกิจกรรมการแปรรูปที่ทำร่วมกัน โดยทำผลิตภัณฑ์เป็นอาชีพเสริมประมาณ 10 วันต่อเดือน ดังนั้นการทำกิจกรรมร่วมกันจึงเป็นทั้งการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม ส่วนการสื่อสารด้วยหลักฐานการจัดบันทึก ได้แก่ สมุดบัญชีรายรับและรายจ่าย และบันทึกการปันผลแก่สมาชิก

สรุป เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน กลุ่มสตรีได้กำหนดการบริหารกลุ่มโดยมีโครงสร้างกลุ่ม กติกา ความโปร่งใส และการสื่อสารภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นการปรับตัวด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มที่ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของ

สมาชิกกลุ่ม ภาพลักษณ์ของกลุ่ม ความรับผิดชอบร่วมกันของกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นการปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ที่แก่นนำและสมาชิกกลุ่มมีบทบาทตามโครงสร้างกลุ่ม มีการยึดมั่นในกติกาของกลุ่ม รวมถึงมีการปรับตัวในด้านการพึ่งพาอาศัยกันมีความรู้สึกถึงความสัมพันธ์ที่มั่นคงส่งผลให้กลุ่มยังคงอยู่และดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2.5 การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก

เพื่อให้กลุ่มสตรีทำการแปรรูปสัตว์น้ำและทำผลิตภัณฑ์อื่นจากวัตถุดิบในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โครงการวิจัยฯ ได้ส่งมอบอุปกรณ์ต่างๆ ในปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2558 มูลค่า 15,040 บาท อีกทั้งประมงอำเภอกันตังสมทบทุนเริ่มต้น 5,000 บาท

3. การเรียนรู้ของกลุ่ม

3.1 การศึกษาดูงาน

เพื่อเตรียมความพร้อมของกลุ่มต่างๆ โครงการวิจัยฯ ได้จัดให้สมาชิกกลุ่มแลเล รวมถึงกลุ่มสตรีไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการแพชุมชนคลองคูกึ่ง ตำบลขอนคลาน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล และการบริหารจัดการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทุ่งรวงทอง (แปรรูปสัตว์น้ำ) ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ตามลำดับ เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม-1 สิงหาคม พ.ศ. 2558

3.2 การฝึกอบรม

เพื่อให้การทำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มสตรีได้อบรมการแปรรูปสัตว์น้ำ 2 ครั้ง โครงการวิจัยฯ สนับสนุนงบประมาณการฝึกอบรมรวมเป็นเงิน 32,982 บาท โดยคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

สนับสนุนวิทยากรด้านวิชาการแปรรูปสัตว์น้ำ ดังนี้

การอบรมแปรรูปสัตว์น้ำ ครั้งที่ 1 เมื่อกลางเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ณ อาคารปฏิบัติการอุตสาหกรรมอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่อบรมมีดังนี้ 1) นกเก็ตปลา (Fish nugget) 2) ข้าวเกรียบปลา 3) ข้าวเกรียบปลาสด (กะป๋อง) 4) ปลาหลังเขียวปรุงรส (หมักก่อนทอด) 5) ปลาหลังเขียวหวาน 6) หอยดลับปรุงรสต้มยำเสริมสมุนไพร 7) ปลาหลังเขียวแดดเดียวปรุงรส ซึ่งมีสมาชิกกลุ่มสตรีและกลุ่มแลเลเข้าร่วมอบรมจำนวน 17 คน

การอบรมแปรรูปสัตว์น้ำ ครั้งที่ 2 เมื่อปลายเดือนเมษายน พ.ศ. 2559 ณ ศูนย์การเรียนรู้ธนาคารสัตว์น้ำบ้านเกาะมุกด์ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่อบรมมีดังนี้ 1) แกงไตปลาแห้งสำเร็จรูป 2) น้ำพริกปลาหยอง 3) น้ำพริกตาแดง 4) ปลาหยอง 5) น้ำพริกชากาด ซึ่งมีสมาชิกกลุ่มสตรีเข้าร่วมอบรมจำนวน 10 คน

กล่าวได้ว่าสมาชิกกลุ่มสตรีมีการปรับตัวในการเป็นคนใฝ่รู้ คือศึกษาดูงานให้มีความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่มและแจ้งความต้องการฝึกอบรมกับโครงการวิจัยฯ ในส่วนที่ขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ จึงมีการฝึกอบรมการแปรรูปสัตว์น้ำให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มเติมจากผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่แต่เดิม

4. การแปรรูปสัตว์น้ำ และผลการดำเนินงาน

4.1 การแปรรูปสัตว์น้ำ

ระยะที่ 1 (สิงหาคม-พฤศจิกายน พ.ศ. 2558)

ช่วงเริ่มต้นกลุ่มสตรีเริ่มทำการแปรรูปสัตว์น้ำ ในต้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2558 (หลังจากกลับ จากศึกษาดูงาน) โดยกลุ่มได้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ทำผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ได้แก่ ปลากระเบนคั่ว ตะไคร้คั่ว น้ำพริกเผา เครื่องแกงตำมือชนิดต่างๆ (แกงส้ม แกงกะทิ แกงเผ็ด) น้ำพริกตะไคร้ทอด กะปิคั่ว ห่อหมกปลาสาก ลูกชิ้นปลาสาก ปลาเค็ม รวมถึงขนมขบเคี้ยวจากวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น ก๋วยเตี๋ยว มั่นเทศขาบ แป้งคั่ว (ขนมขี้มอด) เป็นต้น โดยกลุ่มได้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้กับ คนในชุมชนภายในเกาะมุกด์ และจำหน่ายภายนอก เกาะมุกด์ เช่น ผู้ที่เข้าร่วมอบรมที่มูลนิธิอันดามัน และจังหวัดกระบี่ เป็นต้นกล่าวได้ว่า กลุ่มสตรีมีการปรับตัวทำผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรสัตว์น้ำ และวัตถุดิบอื่นเป็นการเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรในพื้นที่จึงถือเป็นภูมิปัญญาของสมาชิกกลุ่ม

หลังจากกลุ่มสตรีได้อบรมการแปรรูปสัตว์น้ำ ครั้งที่ 1 แล้วกลุ่มจึงทำผลิตภัณฑ์เพิ่มเติม ได้แก่ ปลาหลังเขียวปรุงรส (หมักก่อนทอด) ปลาหลังเขียวหวาน เมื่อทำได้ระยะหนึ่งด้วยปัญหาปัจจัย การผลิตขาดแคลนวัตถุดิบปลาหลังเขียว จึงมีการปรับเปลี่ยนทำผลิตภัณฑ์ตามวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่นดังกล่าวแล้วข้างต้น

ผลการดำเนินงานในระยะเริ่มต้นมีผล ขาดทุน ทำให้เงินทุนหมุนเวียนที่ได้จากการลงทุน ของสมาชิกหมดไป สมาชิกจึงร่วมกันวิเคราะห์หา สาเหตุ พบว่า เนื่องจากต้นทุนการผลิตมีราคาสูง กล่าวคือ กลุ่มซื้อเครื่องปรุงรสและวัสดุอื่นๆ เช่น บรรจุภัณฑ์ จากร้านค้าปลีกภายในเกาะมุกด์ซึ่งมี ราคาแพงกว่าท้องตลาดมาก กลุ่มจึงปรับเปลี่ยน ไปซื้อวัสดุต่างๆ จากตลาดในอำเภอกันตัง โดย หัวหน้ากลุ่มได้สำรองจ่ายเงินล่วงหน้า จึงทำให้

สามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้ และเกิดผลกำไร จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์นับว่ามีการปรับตัว ด้านวินัยทางการเงินในเรื่องความประหยัด

ระยะที่ 2 (ธันวาคม พ.ศ. 2558-มีนาคม พ.ศ. 2559)

จากการติดตามภาคสนามระหว่างดำเนิน กิจกรรมของกลุ่มสตรีในช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2558 พบว่า การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายนอก เกาะมุกด์จำเป็นต้องมีฉลากติดผลิตภัณฑ์แสดง รายละเอียดของผลิตภัณฑ์และหมายเลขโทรศัพท์ ที่ติดต่อได้โดยกลุ่มได้ระบุฉลากติดผลิตภัณฑ์ที่ ต้องการและแจ้งรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ คือ ก๋วยเตี๋ยว น้ำพริกเผา และเครื่องแกงตำมือชนิดต่างๆ ได้แก่ แกงส้ม แกงเผ็ด และแกงกะทิ โดยในช่วง เริ่มต้นโครงการวิจัยฯ ได้ลงทุนค่าฉลากติดผลิตภัณฑ์ ชนิดละ 500 ดวง ราคาดวงละ 1.30 บาท ส่งมอบให้ กลุ่มซึ่งต่อมากกลุ่ม ได้ลงทุนค่าฉลากติดผลิตภัณฑ์ เองจึงทำให้ต้นทุนการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น ในขณะที่ราคาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยังเท่าเดิม คือ ขึ้นละ 10 บาท เพื่อลดต้นทุนการผลิตจึงจำเป็นต้อง ออกแบบฉลากติดผลิตภัณฑ์ใหม่โดยการ ออกแบบของนักศึกษา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่มาฝึกงานวิดิชุมชนที่ บ้านเกาะมุกด์ ทำให้สามารถลดต้นทุนฉลากลง เหลือดวงละ 0.80 บาท

ดังนั้น กลุ่มสตรีมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ว่าจำเป็นต้องสร้างยี่ห้อของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ รู้จักจึงจัดทำฉลากติดผลิตภัณฑ์อันเป็นการปรับตัว ด้านการสร้างอัตลักษณ์ และปรับตัวด้านวินัยการเงิน เรื่องความประหยัดจากความพยายามลดต้นทุน ของฉลากติดผลิตภัณฑ์ให้ต่ำลง

ผลจากเวทีชุมชนถอดบทเรียนในช่วงปลายเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 พบว่า กลุ่มสตรีได้วางแผนกลยุทธ์ในอนาคตที่จะทำผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ที่เป็นความต้องการของลูกค้า เช่น แกงไตปลาแห้ง แต่ยังคงความรู้

ระยะที่ 3 (เมษายน-สิงหาคม พ.ศ. 2559)

จากการถอดบทเรียนกลุ่มสตรีได้วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนในกิจกรรมผลิตสินค้า (วัตถุดิบผลิต บรรจุ) พบว่า ยังมีจุดอ่อน คือ ขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น แกงไตปลาแห้ง และกลุ่มสตรีได้แจ้งความจำเป็นขอรับการฝึกอบรมเพิ่มเติม โครงการวิจัยฯ จึงสนับสนุนจัดอบรมให้ความรู้ในการแปรรูปสัตว์น้ำ ครั้งที่ 2 ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่อบรม ได้แก่ 1) แกงไตปลาแห้งสำเร็จรูป 2) น้ำพริกปลาหยอง 3) น้ำพริกตาแดง 4) ปลาหยอง 5) น้ำพริกชายหาดแสดงให้เห็นว่ากลุ่มสตรีมีการปรับตัวด้านเป็นคนใฝ่รู้เพื่อให้ความรู้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่อย่างไรก็ตามเนื่องจากผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดจะต้องใช้ส่วนประกอบหลายอย่างซึ่งกลุ่มสตรียังไม่พร้อมที่จะทำผลิตภัณฑ์ใหม่ขายในระยะนี้

กลุ่มสตรียังทำผลิตภัณฑ์เป็นอาชีพเสริมอย่างต่อเนื่องทำการผลิตประมาณ 10 วันต่อเดือน แต่มีแหล่งการขายที่กว้างขึ้น ได้ทำปลาเค็มรวมถึงผลิตภัณฑ์อื่นส่งขายตามการสั่งซื้อ โดยส่งขาย

ในจังหวัดตรังและจังหวัดสงขลา ซึ่งในจังหวัดตรังขายที่อำเภอเมือง ส่วนจังหวัดสงขลาขายที่อำเภอเมืองและอำเภอหาดใหญ่

4.2 ผลการดำเนินงาน

รายงานการเงินของกลุ่มสตรีระยะเวลา 13 เดือน (สิงหาคม พ.ศ. 2558-สิงหาคม พ.ศ. 2559) ดังตารางที่ 2

ผลกำไรจากการขายผลิตภัณฑ์จะแบ่งให้กับสมาชิกที่เข้ามาร่วมทำผลิตภัณฑ์โดยในการผลิตและขายผลิตภัณฑ์แต่ละครั้งจะคำนวณส่วนแบ่งกำไรของสมาชิก อีกทั้งจะแบ่งกำไรส่วนหนึ่งไว้ซื้อวัตถุดิบ

ข้อกำหนดในการบริหารจัดการข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มสตรีมีความโปร่งใสในการบริหารจัดการกลุ่มมีการบันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย แบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมคือคนที่มีจำนวนครั้งในการเข้าร่วมทำผลิตภัณฑ์มากได้ส่วนแบ่งมาก และมีการแบ่งส่วนกำไรไว้ซื้อวัตถุดิบ เช่น ถ้ามีสมาชิกเข้าร่วมทำผลิตภัณฑ์ 7 คน จะแบ่งกำไรออกเป็น 8 ส่วน โดยหนึ่งส่วนกันไว้ซื้อวัตถุดิบ อันเป็นการปรับตัวในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดความสำนึกที่ถูกต้องทั้งด้านความเป็นธรรมและความโปร่งใส รวมถึงการปรับตัวให้มีวินัยทางการเงินในเรื่องสำรองเงินเป็นค่าวัตถุดิบ

ตารางที่ 2 รายงานการเงินของกลุ่มสตรีเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2558-สิงหาคม พ.ศ. 2559

เดือน/ปี	รายรับ (บาท)	ต้นทุนการผลิต (บาท)	กำไร (บาท)	ส่วนแบ่งต่อคน (บาท)
ส.ค.58-ส.ค.59	116,382	60,622	55,760	8,232

หมายเหตุ สมาชิกจำนวน 13 คน ซึ่งจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมในการทำผลิตภัณฑ์แต่ละครั้งไม่เท่ากัน

5. การวางแผนการผลิตสำหรับอนาคต

ผลจากการถอดบทเรียนของกลุ่มสตรี เมื่อปลายเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 โดยกลุ่มได้เลือกกิจกรรมสำหรับการวางแผนกลยุทธ์ในอนาคต 3 กิจกรรมรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การผลิต (วัตถุดิบ ผลิต บรรจุ)

1.1 เป้าหมายในอนาคต มีดังนี้ 1) รายได้ที่เพิ่มขึ้น 2) กลุ่มมีความมั่นคง

1.2 กลยุทธ์ มีดังนี้ 1) โรงเรือนในการผลิต/แสดงสินค้า/ขายสินค้า/ศูนย์การเรียนรู้ด้านการผลิต 2) อุปกรณ์การผลิต 3) สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่

1.3 จุดตรวจสอบคือ รายได้ และการปันผล ทุกวันที่ 11 ของเดือน

กิจกรรมที่ 2 สร้างยี่ห้อของผลิตภัณฑ์

2.1 เป้าหมายในอนาคต มีดังนี้ 1) รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 2) จัดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน 3) รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ฮาลาล

2.2 กลยุทธ์ มีดังนี้ 1) พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน (ความสะอาด การเลือกวัตถุดิบ กระบวนการผลิต บรรจุภัณฑ์) 2) ยื่นคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน 3) ยื่นคำขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ฮาลาล

2.3 จุดตรวจสอบ มีดังนี้ 1) ได้รับการขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชน 2) ได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 3) ได้รับการรับรองผลิตภัณฑ์ฮาลาล

กิจกรรมที่ 3 ตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์

3.1 เป้าหมายในอนาคตคือ ขยายตลาดจำหน่ายสินค้าให้กว้างขึ้น โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงเป็นหน่วยประสาน

3.2 กลยุทธ์ มีดังนี้ 1) ขยายตลาดจากระดับชุมชนไปสู่ระดับตำบลและอื่นๆ 2) สร้างเครือข่ายจำหน่ายผลิตภัณฑ์กับชุมชนอื่น

3.3 จุดตรวจสอบคือ มีจุดจำหน่ายสินค้า ระดับตำบลและชุมชนอื่น

6. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มสตรี

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มสตรีอยู่ที่การบริหารจัดการภายในกลุ่ม ดังนี้ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีการยึดมั่นในกติกา การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมคนที่มีจำนวนครั้งในการทำผลิตภัณฑ์มาก จะได้ส่วนแบ่งมาก มีความโปร่งใสตรวจสอบได้จากสมุดบัญชีรายรับและรายจ่าย ทำให้เกิดความไว้วางใจกันระหว่างสมาชิก มีการสื่อสารภายในกลุ่มผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โดยทำผลิตภัณฑ์ประมาณ 10 วันต่อเดือน การผลิตแต่ละครั้งจะมีจำนวนสมาชิกเข้าร่วมเกินครึ่งหนึ่ง รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากภายนอกทั้งด้านวิชาการ วัสดุอุปกรณ์ และทุนเริ่มต้น

7. ผลลัพธ์จากการปรับตัวของกลุ่มสตรี

ผลลัพธ์จากการปรับตัวของกลุ่มสตรีมีหลายประการ ดังนี้

1) การรู้บทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม กล่าวคือ นอกจากกลุ่มสตรีมีการแบ่งงานกันทำตามบทบาทหน้าที่ในโครงสร้างการบริหารของกลุ่มแล้วสมาชิกกลุ่มทุกคนยังมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำผลิตภัณฑ์ด้วย เช่น เตรียมวัตถุดิบ (จัดหา ล้าง หั่น) ทำส่วนผสม (โบลก/ตำ) ทำการแปรรูป (ทอด/ ผัด ปิ้งรส) รวมถึงบรรจุ จัดจำหน่ายและบันทึกบัญชีรายรับรายจ่ายทุกครั้งที่มีการผลิต

2) การมีสัมพันธภาพที่ดีของกลุ่ม จากกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกกลุ่มทั้งสัมพันธภาพในเรื่องงาน

กิจกรรมการผลิตและเรื่องส่วนตัวของครอบครัว โดยสัมพันธ์ภาพในเรื่องงานกิจกรรมการผลิต มีการสื่อสารพูดคุยปรึกษาหารือ แฉงข่าวสารร่วมออกความคิดเห็น ร่วมลงแรงทำผลิตภัณฑ์ ส่วนสัมพันธ์ภาพเรื่องส่วนตัวของครอบครัวมีการถามไถ่สารทุกข์ของครอบครัวเป็นกำลังใจให้กันและกันให้ผ่านพ้นปัญหาเรื่องความเจ็บป่วยและปัญหาของสมาชิกในครอบครัวไปได้ด้วยดี

3) การเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่มผู้หญิงในครอบครัวชาวประมงพื้นบ้านรับรู้เรื่องการจับสัตว์น้ำได้น้อยลง มีรายได้ไม่แน่นอน รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย มีหนี้สินทั้งนี้ในระบบและนอกระบบ รวมถึงรับรู้ว่าเป็นพื้นที่ชุมชนมีทรัพยากรสัตว์น้ำที่หลากหลาย ประกอบกับมีความรู้เดิมเรื่องการแปรรูปสัตว์น้ำ จึงมีการปรับตัวโดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มสตรีทำการแปรรูปสัตว์น้ำและทำผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบอื่นที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายมีการบริหารจัดการกลุ่มที่โปร่งใส กล่าวได้ว่ากลุ่มสตรีมีการเรียนรู้ด้านอาชีพโดยสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

4) พัฒนาการของกลุ่มสตรี กลุ่มสตรีมีพัฒนาการที่ดี กล่าวคือ จากการผลิตและขายภายในชุมชนเกาะมุกด์ในช่วงเริ่มต้นต่อมาได้มีการขยายแหล่งขายไปยังภายนอกชุมชนด้วย

5) ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มหากมองในแง่ของจำนวนเงินผลกำไรที่ได้จากการดำเนินงานของกลุ่มก็ไม่ได้มีจำนวนมากนัก อย่างไรก็ตามส่วนแบ่งผลกำไรทำให้สมาชิกกลุ่มสตรีมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพเสริมนี้ซึ่งสมาชิกกลุ่มทุกคนมีความพึงพอใจในส่วนแบ่งดังนั้น ผลสัมฤทธิ์จึงมองในแง่ของกลุ่มยังคงอยู่มีการดำเนินกิจกรรมการผลิตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดีที่จะสร้างความเข้มแข็งได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวที่มาจากหลายสาเหตุชาวประมงพื้นบ้านและครอบครัวได้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาทั้งกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งและการสร้างอาชีพเสริม ดังที่ดวงแข (2541) อ้างถึงใน นันทิษา, 2554); วราภรณ์ (2545) อ้างถึงใน นันทิษา, 2554) กล่าวว่า สาเหตุของการปรับตัวของบุคคลเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เพื่อความสุข โดยมาจากความต้องการและความสนใจของตน ทั้งนี้พฤติกรรมของชาวประมงพื้นบ้านและครอบครัวสอดคล้องกับ ชวัลกร (25499) กล่าวว่าเป็นการปรับตัวด้านการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ รวมถึงสอดคล้องกับ อารีย์และคณะ (2557) กล่าวว่าเป็นการปรับตัวในการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน กลุ่มสตรีได้กำหนดการบริหารกลุ่มโดยมีโครงสร้างกลุ่ม กติกา ความโปร่งใส และการสื่อสารภายในกลุ่ม ดังที่ Roy (2009) อ้างถึงใน Roy, 2015) กล่าวว่าเป็นการปรับตัวด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มที่ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภาพลักษณ์ของกลุ่มตน ความรับผิดชอบร่วมกันของกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นการปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ที่แน่นอน และสมาชิกกลุ่มมีบทบาทตามโครงสร้างกลุ่ม รวมถึงการยึดมั่นในกติกาของกลุ่ม อีกทั้งมีการปรับตัวในด้านการพึ่งพาอาศัยกันมีความรู้ลึกถึงความสัมพันธ์ที่มั่นคงส่งผลให้กลุ่มยังคงอยู่และมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง

สมาชิกกลุ่มสตรีได้ศึกษาความรู้ให้มีความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่ม และฝึกอบรมการแปรรูปสัตว์น้ำให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้อง

กับทรัพยากรในพื้นที่เป็นการเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรสัตว์น้ำและวัตถุดิบอื่นถือเป็นภูมิปัญญาดั้งที่ อารีย์ และ คณะ (2557) กล่าวว่าการปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ต้องปรับตัวในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเป็นคนใฝ่รู้

กลุ่มสตรีได้มีการวิเคราะห์และเรียนรู้ถึงสาเหตุที่ต้นทุนการผลิตสูงทำให้ผลการดำเนินงานขาดทุนจึงซื้อเครื่องปรุงรสและวัสดุอุปกรณ์จากตลาดในอำเภอกันตังที่มีราคาถูกกว่าทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ดังที่ อารีย์ และ คณะ (2557) กล่าวว่าการปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ต้องมีวินัยทางการเงิน

กลุ่มสตรีมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติว่าจำเป็นต้องสร้างยี่ห้อของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักจึงจัดทำฉลากแสดงรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ ดังที่ Roy (2009 อ้างถึงใน Roy, 2015) กล่าวว่า เป็นการปรับที่ด้านการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม อีกทั้งสอดคล้องกับ อารีย์และ คณะ (2557) ที่กล่าวถึงปรับตัวด้านวินัยการเงินเรื่องความประหยัดโดยกลุ่มพยายามลดต้นทุนของฉลากให้ต่ำลง

กลุ่มสตรีมีความโปร่งใสในการบริหารจัดการกลุ่ม โดยมีการบันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย แบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมซึ่งคนที่มีจำนวนครั้งในการเข้าร่วมผลิตมากจะได้ส่วนแบ่งมาก และมีการแบ่งกำไรส่วนหนึ่งไว้ซื้อวัตถุดิบ เช่น ถ้ามีสมาชิกเข้าร่วมทำผลิตภัณฑ์ 7 คน จะแบ่งกำไรออกเป็น 8 ส่วน โดยหนึ่งส่วนกันไว้ซื้อวัตถุดิบ สอดคล้องกับ อารีย์และ คณะ (2557) ที่กล่าวถึงการปรับตัวในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดความสำนึกที่ถูกต้อง รวมถึงการปรับตัวมีวินัยทางการเงินในเรื่องการกันเงินสำรอง

Roy นำเสนอว่าบุคคลมีระบบการปรับตัวแบบองค์รวมในการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องกับ

ภายในและภายนอกสิ่งแวดล้อม ดังนั้น มนุษย์จะต้องรักษาความสมบูรณ์ในการเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า

สรุปผล

ในการลดปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวกลุ่มสตรีได้มีปรับตัวโดยสร้างอาชีพเสริมที่มาจากความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตน คือ การแปรรูปสัตว์น้ำและทำผลิตภัณฑ์อื่นที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น โดยกลุ่มสตรีได้ปรับตัวใน 7 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านอัตลักษณ์ของกลุ่ม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภาพลักษณ์ของกลุ่ม ความรับผิดชอบร่วมกันของกลุ่ม 2) ด้านบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างของกลุ่ม 3) ด้านการพึ่งพาอาศัยกันภายในกลุ่ม 4) ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรสัตว์น้ำและจากวัตถุดิบอื่นในท้องถิ่น 5) ด้านการเป็นคนใฝ่รู้หาความรู้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ 6) ด้านวินัยทางการเงิน 7) ด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดความสำนึกที่ถูกต้องทั้งความเป็นธรรมและความโปร่งใส

ข้อเสนอแนะ

1. กลุ่มสตรีควรรหาความรู้เพิ่มเติมในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง
2. กลุ่มสตรีควรรักษาไว้ในสิ่งที่ดีๆ เช่น เรื่องการบริหารจัดการที่โปร่งใสเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเชื่อใจของสมาชิก การศึกษาวินัยทางการเงินในการแบ่งกำไรให้แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรมตามสัดส่วนของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิต และกันสำรองไว้สำหรับค่าวัตถุดิบ รวมถึงกลุ่มควรประสานขอรับการสนับสนุนด้านการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์

จากหน่วยงานส่วนท้องถิ่น และด้านวิชาการ จากสถาบันการศึกษาในพื้นที่

3. กิจกรรมแปรรูปสัตว์น้ำเป็นสิ่งที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องจะทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มด้วย

4. การขยายกำลังการผลิตควรพิจารณาความพร้อมด้านกำลังคน ทุน อุปกรณ์ สถานที่ ในการผลิตที่ได้มาตรฐาน และความต้องการของตลาดทั้งนี้ควรสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่มีความแตกต่างหรือไม่ซ้ำกับกลุ่มแปรรูปกลุ่มอื่น จึงจะสามารถเจาะตลาดได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยหัวข้อต่อไป

5. การศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำในชุมชนชายฝั่งจังหวัดตรัง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สาขากันตัง ที่สนับสนุนทุนวิจัย ขอคุณ ผศ.สุรียพร ไหญ่สง่า ที่ตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ และขอขอบคุณกลุ่มสตรีบ้านเกาะมุกด์ที่ให้ข้อมูลรายละเอียดการดำเนินงานของกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

ธวัลกร อินอุตร. 2549. การปรับตัวจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของประชาชนตำบลแม่ดาวอำเภอแม่สอดจังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นันทิชา บุญละเอียด. 2554. การปรับตัวของนิสิตระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา. ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาสถิติ ภาควิชาคณิตศาสตร์คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. อ้างถึง ดวงแข วิทยาสุนทรวงศ์. 2541. ผลของกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครัง จังหวัดนครัง. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

นิรมล สุวรรณโคตร. 2553. การปรับตัวของนิสิตระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยนเรศวร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อ้างถึง กันยา สุวรรณแสง. 2535. การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว. รวมสาส์น, กรุงเทพฯ.

วารารณ์ ตระกูลสถิตย์. 2545. จิตวิทยาการปรับตัว. สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, กรุงเทพฯ. อ้างถึง Worchel, S. and George R. Goethalo. 1985. **Adjustment Pathways to Personal Growth**. Prentice-Hall, Englewood Cliffs.

สิโรจน์ สกุลณะมรรคา. 2557. การปรับตัวของพนักงานต่างชาติต่อบริบทการทำงานแบบไทยกรณีศึกษาพนักงานต่างชาติที่ทำงานในบริษัทโตโยต้ามอเตอร์เอเซียแปซิฟิก-วิศวกรรมการผลิตจำกัด. การค้นคว้าอิสระ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. อ้างถึง Bernard, R. 1960. **Evolution above the Species Level**. Columbia University Press, New York.

- สุขุมล หวังวณิชพันธุ์, วารินี วีระสินธุ์ และ เกษมชัย บุญเพ็ญ. 2553. รายงานการวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวทางสังคมของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลพระนคร.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง. 2558. แผน ยุทธศาสตร์การพัฒนา พ.ศ. 2554-2558. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง, ตรัง. (เอกสารอัดสำเนา)
- อารีย์ นัยพินิจ, กัทรพงษ์ เกริกสกุล และ ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. 2557. การปรับตัว ภายใต้อิทธิพลโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา* 7(1): 1-12.
- Andrews, H.A. and Roy, Sr.C. 1991. Essentials of the Roy Adaptation Model, pp. 2-25. *In* Roy, Sr.C. and Andrews, H.A., eds. **The Roy adaption model: The definitive statement.** Appleton & Lange, Norwalk, CT. Quoted in Roy, Sr.C. 2015. **Roy Adaptation Model: Sister Callista Roy.** Available Source: http://samples.jbpub.com/9781284048353/TransitionGuide_NursingTheories_2e.pdf, October 19, 2016.
- Bonfiglioli, A. and Hariri, K.I. 2004. **Small-Scale Fisheries in Yemen : Social Assessment and Development Prospects.** Available Source: <http://siteresources.worldbank.org/INTYEMEN/Data%20and%20Reference/20477216/FisheriesFAO.pdf>, October 11, 2016.
- Bush, S.R. and Minh, L.N. 2005. **Fish Trade, Food and Income Security: An Overview of the Constraints and Barriers Faced by Small-Scale Fishers, Farmers and Traders in the Lower Mekong Basin.** Available Source: www.oxfamamerica.org/static/oa3/files/fish-trade-food-and-income-security.pdf, October 11, 2016.
- FAO and World Fish Center. 2008. **Small-Scale Capture Fisheries: A Global Overview with Emphasis on Developing Countries.** Available Source: http://pubs.iclarm.net/resource_centre/Big_Numbers_Project_Preliminary_Report.pdf, October 11, 2016.
- Phillips, K.D. 2010. Sister Callista Roy: Adaptation Model, pp.335-365. *In* Tomey, A.M. and Alligood, M.R. eds. **Nursing Theorists and their Work. (Maryland Heights, MO: Mosby).** Quoted in Roy, Sr.C. 2015. **Roy Adaptation Model: Sister Callista Roy.** Available Source: http://samples.jbpub.com/9781284048353/TransitionGuide_NursingTheories_2e.pdf, October 19, 2016.
- Roy, Sr.C. 2009. **The Roy Adaptation Model.** Upper Saddle River, NJ: Pearson. Quoted in Roy, Sr.C. 2015. **Roy Adaptation Model: Sister Callista Roy.** Available Source: http://samples.jbpub.com/9781284048353/TransitionGuide_NursingTheories_2e.pdf, October 19, 2016.